

Uttalanden om den tid inom vilken en tredskodom bör meddelas. Även kritik mot en tingsrättsdomare för dröjsmål med att meddela tredskodom

Beslutet i korthet: Svaranden i ett förenklat tvistemål delgavs stämningsansökan med föreläggande om att lämna svaromål inom viss tid vid tredskodomsäventyr. När fristen löpt ut hade det inte kommit in något svaromål och det fanns förutsättningar att meddela tredskodom. Tingsrätten dröjde närmare ett år med att meddela tredskodom och vidtog under denna period inte heller i övrigt några handläggningsåtgärder. ChefsJO konstaterar att en sådan tidsutdräkt med att meddela tredskodom inte under några förhållanden är godtagbar och att den ansvariga domaren därför förtjänar kritik. I beslutet gör chefsJO vidare vissa allmänna uttalanden om tidpunkten för en tredskodoms meddelande. ChefsJO konstaterar att det inte är föreskrivet i lag när en tredskodom på handlingarna ska meddelas men att det finns flera skäl till att en sådan dom ska meddelas så snart som möjligt. Förutom att det bl.a. följer av lag att en rättegång ska genomföras inom skälig tid framgår det av Högsta domstolens praxis gällande återställande av försutten tid att ett tredskodomsföreläggande förlorar sin verkan som en underrättelse om tidpunkt för domens meddelande, om domen inte meddelas relativt kort tid efter det att tidsfristen löpt ut. Mot den bakgrunden och bl.a. med beaktande av vad som gäller för domar i vissa andra fall bör en tredskodom på handlingarna enligt chefsJO:s mening normalt meddelas inom någon vecka från det att målet är klart för avgörande.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 22 maj 2023 förde AA fram klagomål mot Hälsinglands tingsrätt och en av dess domare för att tingsrätten inte hade meddelat en tredskodom.

Utredning

JO hämtade in bl.a. dagboksblad från domstolen. Därefter begärde JO att tingsrätten skulle yttra sig över anmälan och redogöra för målets handläggning. Tingsrätten skulle även redovisa sin bedömning av det som hade kommit fram.

Tingsrätten, genom lagmannen BB, och den för målet ansvariga domaren, tingsfiskalen CC, yttrade sig till JO den 4 oktober 2023.

Av yttrandena och handlingarna i övrigt framgår inledningsvis följande.

Målet, som handlades som ett förenklat tvistemål, inleddes genom att AA den 19 maj 2022 ansökte om stämning. Sedan inledande delgivningsåtgärder misslyckats delgavs svaranden stämmningsansökan den 20 september 2022. I stämningen angavs bl.a. att domstolen måste ha ett skriftligt svaromål inom 14 dagar efter delgivning och att domstolen kan meddela tredskodom om det inte kommer in i tid. Vidare angavs i ett tillhörande informationsblad att en tredskodom kan meddelas omedelbart efter det att svarstiden har löpt ut och kändan, om det behövs, har fått tillfälle att slutföra sin talan.

Något svaromål kom inte in, och den 9 februari 2023 – dvs. drygt fyra månader efter att svarsfristen löpt ut – yrkade AA att tredskodom skulle meddelas. Enligt vad som framgår av dagsboksbladet daterat den 29 augusti 2023 vidtogs inte några handläggningsåtgärder från tingsrättens sida vare sig efter det att svarsfristen löpt ut eller efter det att tredskodomyrkandet framställts.

Tingsfiskalen CC angav följande om handläggningen av målet.

Att handläggningen av det aktuella målet har dragit ut på tiden kan jag inte annat än beklaga. Min förklaring till det är följande.

Ända sedan jag började min fiskalstjänstgöring på tingsrätten den 4 oktober 2021 har arbetsanhopningen varit hög och därefter eskalerat till en extrem nivå i takt med att domarbristen ökat. Tingsrätten har under flera år varit beroende av domare från förstärkningsstyrkan. För mig som fiskal har dessa omständigheter bl.a. inneburit att möjligheten till handledning periodvis har varit mycket begränsad. De mål och ärenden som jag tilldelats har varit av varierande beskaffenhet, ibland sådana att de kunnat antas kräva särskild erfarenhet. Jag har vid flera tillfällen stött på frågor och måltyper som mina mer erfarna kollegor saknat erfarenhet av och som för mig krävt stor tidsåtgång. Inläsning, förberedelser, efterarbete, rättsutredningar, ställningstaganden osv. tar naturligtvis i allmänhet mer tid i anspråk när man ställs inför något som är nytt och det särskilt när man är under utbildning, oerfaren och dessutom har begränsad möjlighet till vägledning. Jag har ständigt varit tvungen att prioritera, många gånger på ett sätt som känts otillfredsställande t.ex. med hänsyn till att det alltför sällan funnits tid för vissa måltyper trots att målen har kunnat ansetts som gamla. Utöver domarbristen har tingsrätten även under flera år varit beroende av handläggare från förstärkningsstyrkan. Även personalbristen på handläggarsidan har påverkat mig som domare genom att jag t.ex. har behövt sköta en större del av beredningen. Trots att jag ständigt arbetat både kvällar och helger har tiden helt enkelt inte räckt till.

Vid tidpunkten då svaranden i det aktuella målet delgetts stämning och jag skulle vidta nästa åtgärd uppfattade jag inte målet som av enkel beskaffenhet. För mig var det inte uppenbart att skäl för tredskodom förelåg. Jag sökte stöd och hjälp hos mer erfarna domare. Därutöver tittade jag på hur de två tidigare målen på tingsrätten med samma kändanpart hade hanterats. Båda målen hade avgjorts av erfarna rådmän. Det ena målet hade avgjorts genom en stadfäst förlikning. Det andra målet hade visserligen avgjorts genom tredskodom, men inte bifallits till yrkat belopp utan till skäligt belopp för kränkning. En tredskodom mot svaranden innebär ju inte med automatik att kändans alla yrkanden ska bifallas utan rätten måste i viss utsträckning göra en materiell prövning av yrkanden. Mot den bakgrunden kunde jag inte komma vidare med målet utan att titta närmare på vissa frågor. Med hänsyn till den extrema arbetsanhopningen och långvariga domarbristen på tingsrätten har jag dessvärre saknat möjlighet att hantera målet

inom önskvärd tid. Det är naturligtvis inte bra och jag kan inte annat än beklaga detta.

I tingsrättens yttrande redogjorde lagmannen BB inledningsvis för bl.a. handläggningen av målet och relevant lagstiftning. Därefter redovisade tingsrätten följande bedömning.

AA:s stämningsansökan synes innehålla alla uppgifter som krävs för att den ska kunna resultera i en tredsdom vid uteblivet svaromål. Svaranden har blivit delgiven ansökan samt därvidlag informerats om att om något svar inte inkommer inom viss tid kan tredsdom komma att meddelas. Tiden för svaromål har passerat och de formella förutsättningarna för att meddela tredsdom synes därför ha förelegat. Tredsdom borde därför ha meddelats snarast efter att svarstiden gått ut och i vart fall genast efter att AA begärt att sådan dom skulle meddelas.

Beträffande de överväganden CC gjorde samt skälen för att någon tredsdom inte meddelades hänvisas till hennes eget yttrande. Tilläggas kan, inte som någon ursäkt utan som en förklaring, att tingsrättens arbetssituation under lång tid varit synnerligen ansträngd och personalbrist har i mycket stor utsträckning påverkat tingsrättens verksamhet. [...]

Med detta sagt beklagar tingsrätten den uppkomna situationen.

AA gavs tillfälle att kommentera yttrandet.

På fråga från JO i februari 2024 uppgav tingsrätten att tredsdom i målet meddelades den 29 september 2023. Av domen framgår att tingsrätten fullt ut biföll AA:s yrkande i sak.

Rättslig reglering

Av 42 kap. 11 § första stycket rättegångsbalken (RB) framgår att svaranden i ett dispositivt tvistemål får föreläggas att skriftligen lämna svaromål vid påföljd att en tredsdom annars kan komma att meddelas. I föreläggandet ska det bl.a. anges när tredsdom kan komma att meddelas. Enligt vad som uttalas i förarbetena bör det anges att tredsdom kan komma att meddelas omedelbart efter det att den tid som anges i föreläggandet har löpt ut och motparten om nödvändigt har fått tillfälle att slutföra sin talan (se prop. 1999/2000:26 s. 138).

Enligt 44 kap. 7 a § första stycket RB får en tredsdom meddelas om svaranden underlåter att följa ett föreläggande att skriftligen lämna svaromål vid påföljd att sådan dom annars kan komma att meddelas mot honom eller henne, om inte käranden har motsatt sig att tredsdom meddelas. Denna regel är fakultativ och rätten är alltså inte skyldig att meddela tredsdom även om de formella förutsättningarna är uppfyllda. Som exempel på när en tredsdom inte bör meddelas nämns i litteraturen att en svarande har lämnat sitt svaromål muntligen vid besök på domstolskansliet (se t.ex. Fitger m.fl., Rättegångsbalken, 8 december 2023 JUNO, kommentaren till 44 kap. 7 a §).

Innan ett mål avgörs genom tredsdom ska käranden, i enlighet med 42 kap. 18 § tredje stycket RB, som huvudregel få tillfälle att slutföra sin talan. Av 44 kap. 8 § andra stycket RB framgår att kärandens talan normalt ska bifallas men att ogillande dom ska meddelas bl.a. om käromålet är uppenbart ogrundat.

I 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen finns ett uttryckligt krav på att en rättegång ska genomföras inom skälig tid. Vidare anges i 42 kap. 6 § tredje stycket RB att rätten ska driva förberedelsen i ett tvistemål med inriktning på ett snabbt avgörande av målet.

Enligt 15 § första stycket förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion ska det för varje mål och vid varje tidpunkt finnas en ansvarig domare. Det innebär att det i första hand är denna domare som ansvarar för att handläggningen av ett mål står i överensstämmelse med gällande rätt. JO har tidigare uttalat att det i den enskilda domarens ansvar också ligger att domaren ska underrätta domstolens chef om handläggningen av de mål han eller hon ansvarar för inte fortskrider på ett acceptabelt sätt (se JO 2008/09 s. 42, dnr 1677-2006).

Bedömning

Tingsrättens handläggning av målet

Tingsrätten vidtog inte någon handläggningsåtgärd från det att svaranden delgavs stämningen i mitten av september 2022 till dess att tredskodommeddelades i slutet av september 2023, trots att det enligt tingsrättens bedömning – som jag saknar skäl att ifrågasätta – redan i början av oktober 2022 fanns formella förutsättningar att meddela tredskodom. Det dröjde alltså närmare ett år innan tredskodom meddelades och en sådan tidsutdräkt är givetvis inte under några förhållanden godtagbar.

Som jag redogjort för ovan ligger ansvaret för handläggningen av ett mål i första hand hos den domare som ansvarar för målet enligt 15 § tingsrättsinstruktionen. Det är emellertid lagmannen som bestämmer hur arbetet ska organiseras och det är även han eller hon som enligt 1 § tingsrättsinstruktionen ska se till att verksamheten bedrivs effektivt samt enligt gällande rätt. I detta ansvar ligger bl.a. att löpande hålla sig underrättad om arbetsläget och att självständigt undersöka förhållandena om tillfredsställande förklaringar inte ges till att äldre mål inte har avgjorts (se NJA 2021 s. 83 p. 12). Det som har kommit fram om omständigheterna i nu aktuellt fall ger inte anledning till några uttalanden från min sida i detta avseende.

När det gäller C.C:s ansvar har hon förklarat hanteringen av målet främst med hänvisning till att arbetssituationen var mycket ansträngd och att målet krävde vissa mer ingående överväganden.

Jag betvivlar inte att arbetssituationen var på det sätt som CC har beskrivit den, vilket i sig är bekymmersamt. Även med beaktande av detta och vad hon i övrigt har uppgett rör det sig emellertid om en mycket lång tidsutdräkt och en anmärkningsvärd passivitet. Såvitt framkommit har CC inte heller vid något tillfälle underrättat domstolens ledning om målets status eller på annat sätt agerat mer bestämt för att målet skulle komma till ett avgörande. Trots sin förhållandevis begränsade erfarenhet förtjänar hon, i egenskap av ansvarig domare, därför kritik för dröjsmålet med att meddela tredskodom.

Uttalanden om den tid inom vilken en tredsdom bör meddelas

Med anledning av den tidsutdräkt som förekommit i fråga om meddelandet av tredsdomen vill jag lägga till följande.

Till skillnad från vad som gäller för bl.a. en tvistemålsdom efter huvudförhandling är det för en tredsdom på handlingarna inte föreskrivet i lag att den ska meddelas inom en viss tid. Det ligger emellertid i sakens natur att en sådan dom ska meddelas så snart som möjligt. Vidare följer det av Högsta domstolens praxis i fråga om återställande av försutten tid att en tredsdom på handlingarna bör meddelas relativt kort tid efter det att fristen i föreläggandet har löpt ut. Om så inte sker kan tredsdomsföreläggandet nämligen inte jämföras med en underrättelse om tidpunkt för domens meddelande och då anses det inte stå klart för svaranden när tredsdomen kommer att meddelas. I en sådan situation kan svaranden under vissa förhållanden i praktiken tas ifrån sin rätt att söka återvinning, vilket enligt 44 kap. 9 § RB ska göras inom en månad från dagen för domen. Högsta domstolen angav visserligen inte närmare inom vilken tid en tredsdom på handlingarna ska meddelas men det framgår att domstolen – utifrån de nu aktuella hänsynen – ansåg att en period om knappt fem veckor från det att fristen hade löpt ut var för lång tid. (Se NJA 2012 s. 435 p. 9 och NJA 2015 s. 275 p. 14–16 och 18.)

Av det jag redogjort för under avsnittet om den rättsliga regleringen och i stycket närmast ovan följer att det finns flera skäl till att ett dröjsmål med att meddela tredsdom är problematiskt. Utöver att ett omotiverat dröjsmål innebär ett åsidosättande av bestämmelserna som syftar till ett snabbt avgörande i målet kan det medföra att parterna inte har möjlighet att förutse den ungefärliga tidpunkten för domens meddelande. I linje med vad Högsta domstolen har uttalat i NJA 2015 s. 275 kan parterna i ett sådant fall ytterst riskera att gå miste om sin möjlighet att överklaga eller ansöka om återvinning.

Eftersom det saknas föreskrivna tidsfrister och målens komplexitet kan variera går det inte att generellt säga inom vilken tid en tredsdom ska meddelas. Det nyss nämnda avgörandet från Högsta domstolen ger dock vid handen att tidsutdräkten inte under några förhållanden bör uppgå till en månad.

Med beaktande av intresset av ett snabbt avgörande och med hänsyn till att tredsdomar vanligen inte kräver mer ingående överväganden anser jag att en tredsdom normalt bör meddelas inom någon vecka efter att målet är klart för avgörande. En sådan ordning skulle enligt min mening tillgodose parternas intresse av ett snabbt avgörande, uppfylla kravet på förutsebarhet och därutöver rimma väl med vad som gäller för meddelande av domar i vissa andra fall (jfr 17 kap. 9 § andra stycket och 30 kap. 7 § andra stycket RB).

Vad som i övrigt förts fram ger inte anledning till något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av chefsJO Erik Nymansson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Per Samuelsson har föredragit ärendet och byråchefen Stefan Nyman har deltagit i beredningen.